

Делфина РАЈИЋ
историчар уметности
музејски саветник
директор Народног музеја
у Чачку
delfinarajic@gmail.com

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ НАРОДНОГ МУЗЕЈА ЧАЧАК ЗА 2020. ГОДИНУ

Народни музеј у Чачку је током 2020. године наставио традицију истрајног рада у својој основној делатности прикупљања, чувања, научне обраде и излагања предмета, покретних културних добара у вези са културном, историјском и уметничком прошлошћу чачанског краја. План рада реализовало је осамнаест радника, а њиховим радом управљао је директор у сарадњи са Управним одбором. О правно-финансијским пословима бринуле су заједничке службе за све установе културе у Чачку.

Настављена је пракса припреме и излагања студијских изложби Музеја која омогућава попуњавање збирки, као и пракса организовања гостујућих изложби са најразличитијом тематиком, али и одржавања предавања запослених стручњака Музеја у Чачку у установама и факултетима у Србији.

Посебан сегмент рада представља и садржај сајта Народног музеја у Чачку. Његово редовно ажурирање, атрактиван дизајн, анимације, фотографије и текстови привлаче бројну интернет публику.

Зграда Музеја и опрема

Радни простор и депои Музеја смештени су у половини зграде Старог начелства, а простор за сталну поставку у Конаку господара Јована Обреновића, који су катерисани као непокретна културна добра

од великог значаја. У управној згради је, услед недостатка простора, онемогућено проширење рада свих одељења, а нарочито смештај предмета.

У погледу грађевинских радова Музеј је ове године спровео поправку каменог платоа, као и асфалтирање колске стазе у дворишту у чијем је средишту најстарија грађевина у овом месту, Конак господара Јована Обреновића из 1835. године, а у оквиру којег је смештена Стална поставка. *Поред њога завршени су конзерваторско-реставраторски радови на фасади Окружној начелства, као и реставрација фасадне стилоарије.*

У току године набављена је следећа опрема: микромотор за конзерваторску лабораторију, рачунарска опрема (два лаптоп рачунара, рачунар, скенер, ласерски штампач, екстерни хард дискови), фото-апарат, GPS навигациони уређај и картотечни ормар.

Дигитализација музејских збирки

Историјски музеј Србије са Музејом Војводине, а у сарадњи са Министарством културе и информисања, започео је током 2018. године реализацију пројекта дигитализације покретног наслеђа, односно имплементирање информационог система у те сврхе.

Примена овог информационог система настављена је у Музеју у Чачку и током 2020.

године кроз администрирање, ажурирање и бекаповање података, односно уношење

дигиталних записа у јединствени информациони систем.

ПАЛЕОНТОЛОШКО ОДЕЉЕЊЕ

Збирке и палеонтолошки материјал

Палеонтолошко одељење је у току прошле године наставило са поступком дигитализације културног наслеђа, односно дигитализације *Палеонтолошке збирке*. Као и претходних година, у фото-лабораторији је настављена израда дигиталних фотографија потребних за дигитализацију палеонтолошког наслеђа, односно ревизију збирке и припреме изложби.

Завршена је ревизија *Палеонтолошке збирке*. Том приликом је припремљен Извештај о ревизији који је послат Министарству културе и информисања Републике Србије. Комисија коју су чинили Биљана Чкољевић, руководилац збирке, Александра Гојгић, археолог и Слободан Богојевић, виши конзерватор, констатовала је да се у поменутој збирци чува преко 500 примерака који

припадају збиркама фосила и минерала уписаних на 185 инвентарских картона. Сви предмети су прописно упаковани и налазе се у стабилном стању. Предмети су дигитално снимљени и уписани у централну базу података.

Палеонтолошко одељење је наставило са припремама и радом у вези са реализацијом изложбе *Ишчезли свей минулих ејоха*.

Просветна делатност

Као и претходних година *Палеонтолошко одељење* се бавило припрема у вези са образовањем деце предшколског и школског узраста како би им се на што интересантнији начин приближиле културно-историјске знаменитости града и околине, истакле природне лепоте, значајни геоморфолошки облици и локалитети нашег краја.

ОДЕЉЕЊЕ ЗА АРХЕОЛОГИЈУ

Збирке и археолошки материјал

У периоду од јануара до марта обављена је ревизија *Праисторијске збирке*, о чему је сачињен извештај, а током године завршена је и њена дигитализација.

Завршена је комплетна документација са археолошких ископавања у 2019. години на локалитету *Крњине* у Мрчајевцима. Комплетирана је документација са археолошког ископавања на локалитету *Имање Николића* - Светогорска. Неопходна документација је прослеђена надлежном Министарству и Народном музеју у Београду.

Обављена је реконструкција двојних игала из Мрчајеваца и Мојсиња у сарадњи са конзерваторском лабораторијом Музеја. У истој лабораторији је завршена и конзервација металних налаза из прошлогодишње кампање са локалитета *Чуљевина* у Пријевору.

Ревизија *Средњовековне збирке* завршена је крајем године уз припрему одговарајућег извештаја (предмети се налазе у централној бази података - ИМУС). Започета је ревизија *Анђичке збирке*, која ће бити завршена у првој половини идуће године. Александра Гојгић је била члан комисије за ревизију *Палеонтолошке, Праисторијске* и *Збирке историје уметности*, док је Катарина Дмитровић чинила део Комисије за ревизију *Средњовековне збирке*.

На молбу Надежде Гавриловић Витас, вишег стручног сарадника из Археолошког института у Београду, уступљене су фотографије предмета из *Анђичке збирке* у власништву НМЧ-а ради публикавања у монографији о култовима Мале Азије и Сирије на територији римских провинција централног Балкана.

Три предмета из *Средњовековне збирке* (инв. бр. А III/44; А III/100; А III/107) уступљена

су за потребе изложбе *Краљеви и светишћели српски* у Историјском музеју Србије. Изложба је трајала од марта до новембра 2020. године.

На молбу доц. др Ивана Матијевића са Одсека за повијест Филозофског факултета Свеучилишта у Сплиту, одобрено је коришћење фотографија у власништву Музеја које су објављене у монографији *Римски епиграфски сџоменици Чачка и околине за потребе студије Officium consularis provinciae Dalmatiae, Vojnici u službi namjesnika rimske Dalmacije u doba principata*.

Одобрено је фотографисање наушнице (инв. бр. А III/100) из *Средњовековне збирке НМЧ Музеју Српске православне цркве* за потребе књиге Бојана Поповића *Српска средњовековна владарска и власћеоиска одећа*. Такође је одобрено и коришћење фотографије златног привеска из Атенице Земаљском музеју у Сарајеву.

У периоду од јула до августа прелиминарно је обрађена *Збирка Белић* (по карактеру археолошко-историјска), која се највећим делом састојала од камених артефаката и уломака различитих керамичких форми. Њен мањи део је садржао археолошке предмете од бронзе и гвожђа – прстење, неколико новчића, делове алата, декоративне оплате, као и један број предмета са почетка ХХ века. Паралелно су обављани препаковавање и тријажа материјала, будући да је оцењено да велики број артефаката од камена и одређена количина атипичних керамичких фрагмената немају археолошку нити музејску вредност. Након прве тријаже начињен је детаљан списак предмета по врстама уз припрему одговарајућег извештаја. Издвојена грађа је смештена у археолошком депоу Народнoг музеја у Чачку и биће детаљно музеолошки и конзерваторски обрађена, у складу са свим музеолошким стандардима.

Током године започет је рад на припреми грађе за монографску публикацију о резултатима археолошких истраживања на локалитету *Дворишће Гимназије у Чачку*.

Римске шерме

Током године, због околности проузрокованих вирусом короне, Терме су биле доступне грађанима током јуна и јула, а у августу месецу започета је превентивна конзервација од стране Завода за заштиту споменика културе у Краљеву. Макета Римских терми, која је у власништу *Туристичке организације Чачак*, уступљена је Музеју у Чачку и сада је део сталне поставке у Конаку Јована Обреновића. Као и претходних година, археолог А. Гојгић активно је радила на промоцији Римских терми. Учествовала је у бројним прилозима локалних телевизија, као и емисијама *Чаролија Зајадне Србије* и *Анђичке шерме (кад је Чачак био Рим)*. Током године организовано је чишћење овог локалитета.

Теренска истраживања

Археолошки надзор

У својству установе заштите, Народни музеј Чачак обавио је надзор на к.п. 6242/1 КО Чачак дана 25. јула 2020. године. Парцела се налази у непосредној околини непокретног културног добра археолошког налазишта *Порџа Усињња Пресвете Богородице* и археолошког локалитета *Суво њоље*. Надзор је извршен на делу парцеле где је планирана изградња помоћног објекта. Приступило се машинском скидању површинског слоја и копано је до релативне дубине од 0,60 m. Културни слој није утврђен, а покретних налаза није било. Извештај о обављеном надзору прослеђен је Заводу за заштиту споменика културе у Краљеву. Надзор су вршили археолози Катарина Дмитровић и Александра Гојгић.

Теренска истраживања

Суво њоље, Бељина, Чачак, к.п.147/4 и 147/5

У периоду од 18. до 21. маја обављена су заштитна археолошка истраживања на локалитету *Суво њоље* у Бељини, Чачак, на к.п. 147/4 и 147/5 К.О. Бељина, на имањима породица Вукобрат и Богдановић из Чачка.

На обе парцеле отворене су укупно четири сонде димензија сонда 1 - 8 x 1,5 м, сонда 2 - 4 x 1,5 м, сонда 3 - 2 x 2 м и сонда 4 - 1,5 x 5,5 м, постављеним у габаритима објекта планираним за изградњу. Констатовано је да се у оквирима наведених сонди налазио културни слој (мрка земља) неједнаке дебљине (0,2 - 0,45 м), који се простирао испод површинског слоја орања, на рел. дуб. од 0,5 - 0,7 м. Слој мрке земље карактерише и спорадично присуство измрвљене опеке и ретке и испране античке керамике. Археолошка ископавања су реализована у организацији Народног музеја у Чачку уз дозволу Министарства културе и информисања Републике Србије. Стручну екипу су сачињавали руководилац истраживања Катарина Дмитровић, кустос-археолог музеја у Чачку, Вујадин Вујадиновић и Драган Ћирковић, археолози из Чачка.

Суво њоље, Бељина, Чачак, к.п.154

Археолог К. Дмитровић учествовала је крајем јула у краткотрајном заштитином археолошком ископавању на локалитету *Суво њоље* у Бељини, Чачак, имање Ћаловића, к.п.154 К.О. Бељина, које је организовао Завод за заштиту споменика културе из Краљева.

Пријевор - Чуљевина

У периоду од 12. до 21. новембра обављено је систематско археолошко истраживање на локалитету *Чуљевина* у Пријевору. На к.п. 1537/1 пре четрдесет година започета су археолошка истраживања која нису спроведена до краја. Стога се прошле године приступило наставку истраживања гробне меморије која се на основу налаза датује у крај IV и почетак V века наше ере. У прошлогодишњој кампањи отворена је целокупна грађевина која се састоји од три просторије неједнаких величина (просторија 1 (3 x 2 м), просторија 2 (3 x 3 м) и просторија 3 (7 x 7,5 м) очуваних у темељној зони. Истражене су унутрашњости просторија 1 и 2, а у југоисточном делу просторије 3, која

није била обухваћена претходним истраживањем, откривена је зидана касноантичка гробница на свод (гробница бр. 2) оријентације С-Ј (ове године је завршено њено истраживање). Гробница је правоугаоне основе (димензија 3 x 1,6 м), зидана је од ломљеног камена, речних облутака и опека, а подница је поплочана опекама (30x30 см) заливеним кречним малтером. На самом поду пронађени су оштећени и дислоцирани скелетни остаци, а од покретних налаза пронађени су гвоздени клинови, фрагментоване стаклене посуде и већи комади олова. Стручну екипу сачињавали су руководилац Александра Гојгић, кустос-археолог музеја у Чачку, Вујадин Вујадиновић, археолог из Археолошког музеја Ђердапа у Кладову и Драган Ћирковић археолог из Чачка.

Систематска рекогносцирања општине Лучани

У периоду од 2. новембра до 2. децембра обављено је рекогносцирање северног дела општине Лучани у оквиру пројекта *Археолошка карта реије Чачка - фаза 1 - ојштина Лучани 1*. Овогодишњом кампањом обављен је обилазак атара села Дљин, Негришори, Марковица, Дучаловићи, Пухово, Крстац, Лис, Лучани, Ђераћ, Ртари и Лисице. Археолошка екипа је имала за циљ детаљну проверу свих ранијих навода о археолошким локалитетима, од којих се за већину није знала тачна убикација. Детаљним обиласком терена, анкетирањем мештана, запажањем основних геоморфолошких карактеристика терена, поређењем са подацима из извора или ранијих резултата рекогносцирања, створили смо релативно јасну слику о потенцијалним локацијама погодним за постојање налазишта и томе прилагодили методологију и динамику археолошког рада на терену. Свака пређена траса на свакодневном нивоу убележена је ГПС-ом, а локалитети су забележени тачним координатама на ГИС платформи, тако да навигација кроз простор

северног Драгачева у неком од програма (*Google Earth, Camp Base*) омогућава веома прецизно сагледавање обрађеног простора и планирање наредних корака.

Сигурно увезане трасе, откривени и дефинисани стари и новооткривени локалитети сада одређују северни део општине Лучани као зону са добро дефинисаним налазиштима и могућим локацијама, што ће допринети јасној слици о дистрибуцији локалитета, планирању приоритета за истраживање и адекватној и брзој заштити. Пројекат *Археолошка картица реије Чачка – 1. фаза – ойштина Лучани 1* реализовала је следећа екипа: Катарина Дмитровић, музејски саветник и руководица, Народни музеј Чачак; Милица Радишић и Угљеша Војводић, научни сарадници, Археолошки институт Београд; Драган Ђирковић и Љубинка Божићевић, дипломирани археолози из Чачка; Марко Бојовић, фотограф Народног музеја у Чачку. Радове су финансирали Министарство културе и информисања Републике Србије и Народни музеј у Чачку.

Научни и стручни скупови, семинари и стручно усавршавање

Почетком године обављене су припреме за одлазак на скуп *Tumuli and Megaliths in Eurasia* који је планиран за мај у месту Проенса Нова (Португалија). За ту прилику Катарина Дмитровић је припремила презентацију на тему *Notes on relation between the Iron Age necropoleis and settlements in the West Morava valley, Serbia, Case study of the mound necropolis in Mrčajevci*. Скуп је до даљњег одложен због пандемије вируса корона.

Припреме су обављене и за скуп *The Mechanism of Power in Bronze and Iron Age in Southeast Europe* планиран на Охриду током јуна, где је припремљена презентација у коауторству са М. Љуштина - *Precious Resin for Rising Elites? Amber in the Bronze Age Funerary Contexts in Western Serbia*. Скуп је отказан због већ поменутог разлога.

Римске терме - 50 година након открића: дијалој наслеђа и заједнице

Стручни скуп посвећен обележавању педесет година од открића, конзервације и презентације Римских терми, као и од првих археолошких истраживања од стране Музеја у Чачку на територији града, одржан је 29. и 30. октобра. Као пратећи програм постављена је изложба на отвореном под називом *Антички Чачак*. Штампана је и књига апстракта као и двојезичних флајера о Римским термама (српски и енглески). Обавештење о скупу било је прослеђено локалним медијима. Волонтерке, ученице Економске школе, делиле су суграђанима флајере.

Првог дана скупа изложено је четрнаест реферата са темама посвећеним античком наслеђу из различитих углова. У току пауза учесници су обишли Римске терме и упознали се са превентивном конзервацијом локалитета којом руководи Завод за заштиту споменика културе у Краљеву, док су средства обезбеђена од стране Министарства културе и информисања. Такође су обишли и изложбу на отвореном (*Антички Чачак*). Учесници скупа били су из Археолошког института, Народног музеја Београд, Галерије Српске академије наука и уметности, Археолошког музеја Ђердапа у Кладову, Завода за заштиту споменика културе у Краљеву, Завода за заштиту споменика културе Сремска Митровица, Високе туристичке школе струковних студија у Београду, Народног музеја Зајечар и Народног музеја Чачак.

Други дан скупа учесници су обишли *Ситалну њосиавку* у Конаку Јована Обреновића. Уприличена је панел дискусија на којој су најважније теме биле доношења акта о управљању локалитетом, као и даља улагања у исти како би терме биле још видљивије и приступачније, али и како би постале бољи садржај за туристичку понуду града и својих суграђана. У дискусији су учествовали и учесници скупа који су изложили своја искуства у презентацији античких локалитета, као и представници Града, директор Завода

за заштиту споменика културе у Краљеву, директор Народног музеја Чачак, Градски правобранилац и представник Хотела „Београд”. Све активности у вези са скупом биле су медијски пропраћене. Средства су обезбеђена на конкурс Министарства културе и информисања.

Археолог Александра Гојгић као организатор скупа имала је уводни рад под називом *Римске шерме - првих 50 година (пресељива за будућности)*, као и заједнички рад са колегама Вујадином Вујадиновићем и Љубинком Павловић *Ново откриће римске архитектуре у центру Чачка и презентације зоне источно од шерми (лок. Римски шри)*. Археолог Катарина Дмитровић презентовала је рад *Нека зајажња о античким локалитетима у Чачку*.

Сарадња са другим институцијама, стручним сарадницима и медијима

Антрополошки материјал из гроба 1 на локалитету *Двориште Гимназије у Чачку* и из хумке 2 у Мрчајевцима предат је на обраду антропологу Предрагу Радовићу из Краљева.

Потписан је споразум о сарадњи са Универзитетским колеџом из Даблина (*University College Dublin / School of Archaeology*) на пројекту *The Fall of 1200 BC* у оквиру којег је крајем године послат додатни материјал за анализу са локалитета Дубац у Јанчићима ради добијања ДНК и Ц14 резултата, на

основу којих ће бити направљена заједничка студија о периоду касног бронзаног доба у западној Србији.

Потписан је споразум о пословно-техничкој сарадњи између Медицинског факултета Универзитета у Београду и Народног музеја Чачак о уступању остеолошког материјала са локалитета *Градина на Јелици* у циљу спровођења анализа.

Активности археолошког одељења

На основу дописа Министарства културе и информисања начињен је списак свих локалитета на територији коју својим радом покрива Народни музеј у Чачку са постојећим подацима о тачној локацији, хронологији и обављеним истраживањима.

Археолози Александра Гојгић и Катарина Дмитровић присуствовале су предавању Јосипа и Кристине Шарић *Камен кроз џризму културног наслеђа*, 4. септембра посетиле су колеге током археолошких ископавања на Руднику, а 16. и 17. септембра обишле и археолошке локалитете у источној Србији – *Гамзирад, Диана, Трајанов мост, Фејислам, Лејенски вир* и упознали се са сталном поставком Музеја у Кладову.

Студент археологије Богдан Недељковић обавио је стручну праксу у Музеју од 29. јула до 7. августа.

ОДЕЉЕЊЕ ЗА ИСТОРИЈУ

Рад је због епидемије изазване вирусом короне био испрекидан, па су током априла и маја организована ноћна дежурства, док је рад са публиком био ограничен, повремено и потпуно забрањен. Услед наведених околности програми и планови за 2020. годину нису могли у потпуности да се реализују. Сви планови за припреме и отварање изложби пренети су у наредну годину.

Збирке

Током године, заједно са колегом историчарем Филипом Лазовићем, завршен је

највећи део скенирања Збирке фогографија и уношења у програм за дигитализацију (ИМУС). Од 1. јануара до 23. децембра у програм је унето укупно 312 предмета из ове збирке, а затим је извршена допуна информација за 1.135 предмета који су сви унети у каталог са фотографијом. Према плану, Збирка фогографија требало би да се потпуно дигитализује и са почетним информацијама унесе у програм ИМУС током 2021. и 2022. године, када ће се унети и детаљни описи предмета. До сада је у програм ИМУС унето укупно 6.720 предмета.

На почетку 2020. године, у сарадњи са Одељењем за конзервацију Народног музеја у Чачку, организована је конзервација предмета који због ванредног стања нису представљени јавности на уобичајеним изложбама као што је био случај претходних година. Са конзерваторима је обављен и редован годишњи преглед *Збирке униформи*, као и једног мањег броја предмета из других збирки који су били у процесу фотографисања.

На дан 28. децембра завршена је ревизија шест збирки којима руководи кустос Милош Тимотијевић: *Збирка шљафета* (21 предмет), *Збирка НОБ-а* (104 предмета), *Збирка униформи* (199 предмета), *Збирка генерала Марка Нејовановића* (342 предмета), *Збирка наоружања и војне опреме* (412 предмета) и *Збирка фотодографија* (5.617 предмета). Током ревизије регистровано је укупно 6.695 предмета. Подаци о ревизији и предметима предати су директору музеја у Чачку и прослеђени Министарству културе и информисања. Рад на ревизији преосталих збирки Одељења за историју Народног музеја у Чачку наставиће се према плану и у 2021. години.

Одељење за историју је позајмљивало културна добра из својих збирки Музеју Рудничко-таковског краја у Горњем Милановцу. Велики број спољних сарадника и истраживача користио је грађу из *Збирке фотодографија* и *Збирке архивске грађе* за своје радове.

Истраживачки и научни рад

Истраживања и припрема изложбе „Проша Вићенције Поповић и синови“

Припремљена је студијска изложба посвећена једној од најстаријих свештеничких породица у Србији и њиховој заоставштини, у којој централно место има стара и ретка књига. У културној историји Србије овако сачуване библиотеке - целине представљају ретку појаву, а у провинцији до сада нису незабележене. Изложба *Проша Вићенције Поповић и синови* приказује прошлост и улогу у друштвеним збивањима

једне од најстаријих свештеничких породица од XVI до краја XX века. Њени преци се помињу у писаним изворима у манастиру Куманици 1604, 1655. и 1710. године. У овом периоду настала је породична библиотека, као најупечатљивије сведочанство њиховог друштвеног статуса, из које потиче 250 примерака старе и ретке књиге од 1538. до 1867. године. Средином XIX века у њој је још увек било више примерака рукописних књига, као сведочанство дуге свештеничке традиције. Два примерка, јеванђеље и молитвеник, чували су се у Народној библиотеци у Београду до 1941, два рукописа откупио је Народни музеј у Београду, а номоканон и зборник, преписан на Светој Гори у XVII веку, идентификовани су у збирци Српске академије наука и уметности. У збиркама Народног музеја у Београду налазе се солид императора Грацијана и печат манастира Куманице, који потичу из заоставштине породице Поповић из Жевице. Фонду старе српске књиге Народног музеја у Чачку припадају четири књиге и један одломак штампани у XVI веку. Улога представника породице Поповић у народној просвети опредељује свештенички и учитељски позив, у локалним политичким збивањима припадност странкама либерала, радикала и земљорадника, у култури изузетна љубав према књизи и интересовање за прошлост, а у економији села делатност у Српском пољопривредном друштву и Задружном савезу. Посебни одељци изложбе посвећени су Кости Поповићу, Вићентију Поповићу, Милану Поповићу, Милошу Поповићу, Ђорђу Поповићу, Михаилу Поповићу, Димитрију Поповићу и др Анђелији Поповић.

У периоду од 15. октобра до 15. новембра обезбеђена је техничка сарадња за скенирање 250 наслова старе и ретке књиге. Извршена је електронским путем позајмица копија културних добара из Библиотеке Матице српске из Новог Сада, Народне библиотеке Србије из Београда, Народног музеја из Београда, Природњачког музеја

из Београда, Музеја у Пријеполу, Завода за заштиту споменика културе из Краљева, Архива Србије из Београда, Архива САНУ из Београда и Архива Тимочка крајина из Зајечара. Оригинала културна добра позајмљена су од Народног музеја из Београда, породице Поповић из Жежевице, као и породица Ракић и Пузић из Београда. Ови послови су завршени 15. децембра 2020. године.

Истраживање у вези са мисијом Халијард

Током године настављено је велико истраживање у вези са мисијом *Халијард* и окупационом управом у Србији током Другог светског рата. Прегледана је целокупна окупациона штампа у периоду од маја 1941. до краја децембра 1941. године (листови *Ново време*, *Обнова*, *Наша борба*, *Понедељак*), као и појединачни листови четничког и партизанског покрета и релевантна литература.

После вишемесечног истраживања завршена је и база података о савезничким авионима који су пали на простор Југославије, а чије су посаде већином евакуисане из Прањана. Подаци су добијени из дигиталне колекције докумената Националног архива у Вашингтону која бележи податке за све америчке авионе који су пали у борби током Другог светског рата. *Missing Air Crew Reports* (MACRs) садрже назив ваздухопловне јединице којој је летелица припадала, базе са које се полетело, циља који је гађан, места пада авиона, серијски број летелице, њен модел, тип, серијске бројеве мотора и митраљеза, имена посаде са војничким бројевима, адресе родбине. Извештај такође обично указује на временски услове и видљивост у тренутку губитка авиона, узроке пада, изјаве посаде о околности пада и искакању из летелице, њихова сведочанства о спасавању и евакуацији, као и многе друге детаље. Наведени подаци допуњени су документима који се чувају у архивима у Србији, објављеном

архивском грађом, дневницима, штампом и литературом.

Завршни резултати истраживања презентовани су у форми књиге *Мисија 'Халијард': рајна њројатанда, бомбардовање српских градова и евакуација савезничких авијатичара 1943-1944. године* у издању *Службеног гласника* у Београду, као и чланка у Зборнику радова Народног музеја бр. 49 (*Југословенска војска у ошацибини и амерички авијатичари: пример сјасавања и евакуација посаде авиона В-24 Либератор који је пао у село Ракова поред Чачка*). У зависности од епидемиолошке ситуације и финансијских средстава планираће се и нове активности, углавном за моћу изложбу која би презентовала прикуљени материјал.

Заједно са колеџама проф. др Миланом Ристићем, проф. др Радином Вучевићем са Филозофског факултета, др Драганом Бојевићем са Института за савремену историју у Београду, историчар др Милош Тимотијевић био је 26. новембра члан комисије за одбрану докторске тезе Владимира Тодића под називом *Постсоцијалистичка транзиција власти на Балкану - случај две престонице: Београд и Софија деведесетих година 20. века: докторска дисертација*, коју је бранио на Филозофском факултету у Београду.

Током године историчар др Милош Тимотијевић био је и рецензент књиге др Рада Ристановића *Београдски равнојорци: Југословенска војска у ошацибини и Равнојорски њокреј у окупираном Београду 1941-1944.* у издању Института за савремену историју у Београду, затим публикације Драгане Божовић *Породица Надежда Пејровић кроз 19. век* у издању Уметничке галерије *Надежда Пејровић* у Чачку и шестог тома каталога *Обреновићи у музејским и другим збиркама Србије VI* у издању Музеја рудничко-таковског краја из Горњег Милановца. Написао је и неколико рецензија за чланке који су објављени у часописима *Наша прошлост* из Краљева и *Историја 20. века* из Београда.

Послови у вези са радом редакције Зборника радова Народної музеја у Чачку

Током године прегледани су сви пристигли радови за *Зборник радова Народної музеја* у Чачку бр. 50, као и они који су штампани у претходном 49. броју. Историчар др Милош Тимотијевић је у оквиру својих задужења примио све радове у папирном и електронском облику, као и прилоге у форми цртежа и фотографија. Као члан редакције прочитао је све радове, а оне који се тичу историје потписао и као рецензент. Обавио је и послове у вези са сарадњом са преводиоцима на енглески и француски језик, лектором и коректором текстова. Највећи број радова приспелих за 49. број *Зборника* није испуњавао техничке захтеве, тако да је било неопходно текстове ускладити за

стандาร์ดима објављивања (навођење напомена, њихов садржај, навођење списка литературе, формирање резимеа, распоред фотографије и њихове легенде).

Сарадња са медијима

Услед текуће епидемиолошке ситуације током године појачана је сарадња са медијима, нарочито „Чачанским гласом” и „Политиком” (објављивање фељтона у 20 наставака), телевизијама *РТС, Прва, К1, ТВ Галаксија 032, ТВ Лав ѿлус*, затим са свим интернет-порталима у Чачку и на крају свакодневним ангажовањем у креирању садржаја на друштвеним мрежама. Презентован је музеолошки рад у вези са програмом музеја у Чачку, као и сви други програми и пројекти у којима је учествовао историчар др Милош Тимотијевић.

ОДЕЉЕЊЕ ЗА ИСТОРИЈУ УМЕТНОСТИ

Поред организационих послова у вези са радом установе, Делфина Рајић, директор Народнoг музеја у Чачку, активно је учествовала у свим пројектима и манифестацијама Музеја. Организовала је припрему изложби које су биле

део редовне активности током године, као и низ књижевних вечери, предавања и учешћа у телевизијским емисијама. Ревизија Одељења за историју уметности завршена је крајем године уз припрему одговарајућег извештаја.

ОДЕЉЕЊЕ ЗА ЕТНОЛОГИЈУ

Збирке

Набавка нових експоната

Етнолошко одељење је од грађана на поклон добило 90 предмета за збирке покућства, посуђа и привреде. Брачни пар Антоније и Љиљана Симовић су Музеју поклонили своју збирку од 84 предмета који су преузети и пописани у мају месецу. Збирка се састоји од предмета везаних за збирке покућства, посуђа и привреде. Преузимање ове значајне збирке обележено је свечано у Галерији Музеја где су организовани представљање збирке и конференција за новинаре. Значајан дародавац била је и Мирјана Менковић, која је поклонила комплетну

спаваћу собу са припадајућим текстилним покућством из 50-их година ХХ века.

Документација и инвентаризација ѿредмећа

У оквиру редовних музејских активности настављен је процес инвентарисања предмета. Сниман је видео и аудио материјал у току теренских активности. У току године настављен је процес дигитализације (дигитализовано је 100 предмета).

Фоѿо-документација

У дигиталној техници снимљено је око 300 фотографија, углавном из области нематеријалне баштине, као и објеката и детаља у вези са народним градитељством

и предметима материјалне културе. Највећи део фотографија настао је у току теренских активности кустоса. У фото-лабораторији је снимљено око 50 фотографија експоната.

Рад у депоима, на превентиви и заштити предмета

У оквиру редовних музејских активности сређиван је депо, разврставани предмети и вршена је реинвентаризација, као и делимична ревизија збирки којом је обухваћено 575 експоната. Овај посао ће бити настављен и завршен до краја 2021. године.

Етнологи ће и у наредном периоду интензивно трагати за прикладним простором у који би се могла сместити изузетна збирка керамике господина Момчила Гојгића, као и за простором у који би се могла сместити стална етнологска поставка.

Теренска активност

У текућој години вршена су теренска тематска истраживања. Настављена је сарадња са бројним чачанским породицама, од којих су добијени значајни подаци на теме у вези са пројектима, као и за редовну активност одељења на прикупљању нових предмета за етнологске збирке.

Снежана Ашанин се бавила истраживањем у вези са домаћом женском радиношћу. У селима града Новог Пазара и општине Тутин истраживала је технике израде *ојица*, украсних чипки на женској народној ношњи. Истраживање је рађено са циљем аплицирања овог елемента за упис на Националну листу нематеријалног културног наслеђа.

Етнологи су заједно са сарадницима обављали низ истраживачких активности на простору Моравичког управног округа. У селу Брезна истраживали су надгробне споменике и сеоску цркву, обичаје и народни живот. У селу Негришори пронашли су механизам од воденице поточаре за који је планирано да уз договор са Месном заједницом буде преузет за Музеј.

Етнологи су вршили истраживања и на простору општине Прибој у вези са израдом *сише* - лековитог напитка. Реч је о производу који се добија од традиционалних сорти јабука и крушака и који представља знање и умеће из области народне медицине. Направљен је и видео-запис од којег је монтиран етнологски филм.

Успостављена је сарадња са потомцима чачанског фотографа Симића. Договорена је даља сарадња у вези са прегледом документата и фотографија како би се заоставштина сачувала од заорава.

Научни и стручни скупови и стручно усавршавање

Нематеријално културно наслеђе.

На Златару је у јануару одржан дводневни стручни скуп о НКН. Снежана Ашанин је имала неколико презентација (Етно-медицина; Кошијада; Ђусија). Скуп је имао едукативан карактер и био је посвећен стручњацима у култури на простору Старе Рашке и аплицирању нових елемената на листу НКН.

Рачуноводствени протокол у прогају преко инјернеја. Скуп је одржан у организацији НАЛЕДа и Етно-мреже. Снежана Ашанин је учествовала у реализацији и раду скупа.

Дијитализација традиције. Снежана Ашанин је учествовала у раду стручног скупа *Промоција на друштвеним мрежама* одржаном 10. јуна у Београду.

Нематеријално културно наслеђе између заједнице и експерта. На дводневном научном скупу одржаном 20. и 21. октобра, Снежана Ашанин је учествовала са презентацијом *Евиденцирање и упис новој елементу нематеријалној културној наслеђа на примеру Бибије.*

Нематеријално културно наслеђе у служби локалној развоја. Снежана Ашанин је учествовала у раду округлог стола, а у организацији НАЛЕД-а и Етно-мреже. Реч је о препознавању нематеријалног наслеђу

у заједници. *Шта се дешава након ујиса њиројској, сјеничко-џештерској и сјајарској ћилима* главна је тема око које су стручњаци износили своје ставове и предлоге за даље кораке у служби заштите ова три елемента НКН.

Прејознавање и евиденцирање нових елемената НКН. Учешће у раду ове конференције односило се на заштиту традиционалне технологије израде сјеничко-златарског сира. Тим стручњака у којем је била и Снежана Ашанин расправљао је о мерама заштите традиционалне технологије израде овог млечног производа.

Викенд НКН - њрви гео. У новембру месецу Снежана Ашанин је учествовала у раду научног скупа о нематеријалном културном наслеђу. Скуп је требало да се одржи на Филозофском факултету, али је због епидемиолошких мера одржан онлајн.

Викенд НКН - друји гео. Скуп је одржан онлајн. Снежана Ашанин је учествовала са стручним радом *Улоја локалних заједница на њрејознавању и евиденцирању нематеријалној културној наслеђа*. Скупу су присуствовали стручњаци из области НКН, професори и поједини студенти Катедре за етнологију и антропологију.

Етнолошки филм

Ромска слава - Бибија. Снежана Ашанин је реализовала двадесетоминутни филм о ромској слави Бибији. Филм је урађен по важећим фестивалским прописима и представља приказ обележавања овог ромског празника на нивоу целе Србије.

Сиша. У општини Прибој снимљен је етнолошки филм *Сиша*. Реч је о производу народне медицине који се користи за лечење дисајних путева и подизање имунитета.

Божјић у Бресници. Снежана Ашанин је реализовала етнолошки филм у трајању од 28 минута. Представљени су обичаји које на Бадњи дан и Божић спроводи породица Дачовић у селу Бресница, заселак Чекеревци.

Нематеријално културно наслеђе

Снежана Ашанин, као регионални координатор за нематеријално културно наслеђе, припремила је три нова предлога за упис на националну листу нематеријалног културног наслеђа: *Трубашиво у Србији, Драјачевски сабор њрубача и Тејкица Бибија*. Поред тога, радила је и на евидентирању и припреми нових елемената: *Косидба на Рајцу, Завешина - колективна свадба, Производња ћумура, Маћанске њлоче у ивањичким селима, Пливање за Бојојављенски крси и Ојице*.

Манифестације

Бојојављење. Као и претходне године, манифестација *Пливање за залеђени крси* (шеснаеста по реду) реализована је уз учешће Музеја у сарадњи са Спортским центром „Младост” и Домом културе. Покровитељи су били Град Чачак и црква Светог Вознесења.

Светосавске свечаности. Снежана Ашанин је у оквиру Светосавских свечаности учествовала у предавању народне традиције за ђаке основних градских школа у Чачку. Посебан осврт овога пута био је посвећен гусларској пракси у српској традиционалној култури. Учествовала је и у организацији школе гусала за ђаке основних школа, као и у организацији Сајма православног издаваштва и трибине *Васијишање и ѡрадиција*. Школу гусала је похајало 17 ђака. Инструктор је био Андрија Миликић, гуслар.

Фесѡивал маске. Снежана Ашанин је била председник стручног жирија у избору најоригиналније маске коју организује КУД *Абрашевић* на Белу покладну недељу.

Манифесѡација „Креације и рукојворине” 3. Сајам је одржан на Градској плажи (новоуређеном простору Спортског центра) 3. октобра у периоду од 12 до 20 часова. На овогодишњем сајму су била заступљена 24 излагача.

Рад у стручним друштвима

Музејско друштво Србије. Снежана Ашанин је радила као секретар Друштва, а

Ивана Ћирјаковић је обављала послове члана Надзорног одбора. Етнолози су активно учествовали у раду овог удружења.

Пројекти

Етнолошко одељење је од Министарства културе и информисања РС добило средства за пројекат *Конзервација предмета из Етнолошке збирке Народне музеја Чачак*. Конзервирани су предмети из више збирки (пољопривредне справе, превозна средства, занати, намештај и текстилно покућство).

Удружење *Наше дрво* је у сарадњи са Музејом у Чачку и Музејом рудничко-таковског краја од Министарства културе добило средства за пројекат *Истраживање старих заната на територији општина Чачак и Горњи Милановац 2*. Истраживање је наставак прошлогодњег пројекта. Пет истраживача-етнолога (Ивана Ћирјаковић, Снежана Ашанин и Марија Пешић из Чачка и Наташа Поломац Петковић и Милан Брајковић из Горњег Милановца) вршило је теренска истраживања од почетка јула до краја новембра, на територијама обе општине на којима су евидентирани преостале занатлије, прикупљен је већи број фотографија и снимљен је видео-материјал. Као резултат истраживања уобличен је етнолошки филм *Како усуд каже - уметници у занату* у трајању од 47 мин, у коме су снимљене занатлије са територије општине Чачак (абација из Прислонице и лимар и јорганџија из Чачка) и са територије општине Горњи Милановац (лицидер-мајстор из Прањана). По завршетку истраживачког рада промоција пројекта и приказивање филма одржани су у Галерији Народне музеја Чачак 10. децембра и у Галерији Музеја Рудничко-таковског краја 15. децембра и то без публике (само уз присуство сарадника на пројекту) због актуелне епидемиолошке ситуације.

Етнолошко одељење и удружење *Наше дрво* добило је средства од Града Чачка за пројекат *Разгледајте наше прага* замишљен

као радионица за децу предшколског и школског узраста. Радионицу је у току августа похађало четрнаест учесника који су имали прилику да се упознају са културном историјом нашег краја, установама културе и најстаријим грађевинама. По завршетку рада 27. августа у дворишту Музеја организована је изложба радова насталих у току трајања радионице, ако и додела диплома учесницима. Са децом су радиле Ивана Ћирјаковић, виши кустос-етнолог из Народне музеја у Чачку, и Снежана Јефтић, дипломирани дефектолог, члан удружења *Наше дрво*.

Снежана Ашанин је у овој години руководила пројектом *Музеј трубе*, који је финансирало Министарство културе. Извршена је допуна експоната, изложбених витрина и докумената насталих у протеклих десет година.

Пројекат *Ђурђевдан на Гори* реализован је средствима Министарства културе. На њему је радило седам истраживача (Гордана Пајић, Душица Живковић, Даница Ђокић, Данијела Филиповић, Снежана Томић, Ивана Ћирјаковић и Снежана Ашанин). Истраживање је обављено на нивоу Србије, у градовима у којима данас живи горанска национална заједница. Прикупљена је теренска грађа у вези са обележавањем најважнијег празника горанске националне заједнице. Том приликом су направљени и видео-записи.

У сарадњи са удружењем *Сираци миrow зайис* реализован је пројекат школе ткања и плетења. Пројекат је финансирао Министарство културе. Уз поштовање епидемиолошких мера у више мањих група у току летњих месеци реализована је обука за све заинтересоване полазнике.

Сарадња са другим установама и медијима

Етнолози су сарађивали са Удружењем хранитеља Моравичког округа „Детелина са четири листа“, Културним центром општине Лучани у Гучи, Етно-мрежом Србије,

Предшколском установом „Моје детињство”, Гимназијом у Чачку, Удружењем „Ксенија

– руски језик” и 98. ваздухопловном бригадом – Лађевци.

ЛАБОРАТОРИЈА ЗА КОНЗЕРВАЦИЈУ И РЕСТАУРАЦИЈУ

Лабораторија је редовне послове и активности обављала у смањеном обиму и уз повремене прекиде, а у складу са текућом епидемиолошком ситуацијом и званичним препорукама и упутствима. Конзерватори су у периоду од марта до почетка маја били ангажовани на дежурствима у трећој смени.

Подаци о извршеним конзерваторско-рестаураторским радовима и интервенцијама:

- археолошке збирке:

- локалитет *Ашеница, Умке, Хумка II*: У току је припрема археолошког налаза (делови гвоздених праисторијских кола) за наставак конзерваторско-рестаураторског третмана у некој другој специјализованој лабораторији.

- локалитет *Мрчајевци – Крњина* (ископавања 2018. године): У току су завршни рестаураторски радови у вези са два гвоздена и четири бронзана предмета са ископавања из 2018. године, док је конзерваторски третман у току за пет гвоздених налаза из 2019. године.

- локалитет *Пријевор – Чуљевина* у Чачку (ископавања 2019. године): У току су завршни конзерваторско-рестаураторски радови у вези са четири гвоздена, пет бронзаних и једним коштаном предметом.

- локалитет *Рудник (Дрење – Дворишће С. Марковића, Дрење – Којовача)*: У току је конзерваторско-рестаураторски третман налаза са археолошких ископавања из 2017. и 2018. Године.

- локалитет *Рудник (Ђурине ћелије на Руднику)*: Завршен је конзерваторско-рестаураторски третман једанаест сребрних и бронзаних налаза са археолошких ископавања у периоду од 2016. до 2019. године.

- У току је конзервација звона-клепетуше са локалитета *Соколица – Осџра*.

- **историјске збирке**: *Збирка Оружја и војне ойреме*: У току је конзервација осам бајонета (два бајонета са канијом) и четири тесака.

- **етнолошке збирке**: Завршена је конзервација пиварског шанка породице Крен, као и камена надгробна плоча попа Радована из Жежевице. У току је конзервација једанаест металних предмета из *Збирке њокућсџива и одабраних ипрачака* из Етнолошке збирке.

Превентивна конзервација

Извршени су редовни мониторинг и обрада података амбијенталних услова у Сталној поставци Музеја.

Конзерватори су 29. и 30. јула учествовали у радовима у вези са прихватом, транспортом, прегледом и паковањем *Збирке Данила Белића* из Чачка (у организацији и сарадњи са Археолошким одељењем). Дејан Петровић је био ангажован на прихвату, паковању и транспорту етнолошких предмета које је Музеј добио на поклон од брачног пара Антонија и Љиљане Симовић.

Конзерватори су током године предузимали одговарајуће мере и активности у домену превентивне конзервације (припрема одговарајућег паковања за чување и транспорт музејских предмета, контрола параметара за адекватно чување и излагање предмета итд.).

Конзервација и рестаурација скулптуре *Надежда Пејровић* аутора *Ивана Мештровића* и скулптуре *Девојчица* аутора *Оскара Бербеље*

У току 2020. године припреман је пројекат извођења конзерваторско-рестаураторских радова на бронзаним скулптурама *Надежда Пејровић* аутора *Ивана Мештровића*

која се налази испред Гимназије, као и скулптуре *Девојчица* аутора Оскара Бербеље која је део фонтане која се налази на платоу испред *Пеливана*. Носилац пројекта је Уметничка галерија „Надежда Петровић”, а партнер на пројекту је Народни музеј у Чачку. Стручни тим припремио је пројекат и елаборат, а у пројекат су укључени конзерватори лабораторије Музеја у Чачку, историчари уметности (музејски саветници из Музеја и Галерије), као и стручњаци из Београда.

Анализа стања и физичко-хемијске анализе скулптура вршиће се у сарадњи са Републичким заводом за заштиту споменика културе у Београду. Поред анализе стања и припреме одговарајуће документације, планиран је комплетан завршетак конзерваторског третмана, односно заштита скулптура, као и одговарајућа презентација и публиковање конзерваторског пројекта. Надзор радова вршиће конзерватори Завода за заштиту споменика културе у Краљеву.

Учествовање на предавањима и радионицама и стручна сарадња

У току прошле године настављена је сарадња са проф. др Кристином Шарић са Рударско-геолошког факултета у Београду у погледу анализе и заштите археолошких предмета односно припреме стручних и научних радова за публиковање.

Слободан Богојевић је 28. фебруара у Библиотеци града Београда присуствовао *Првом скупу Секције за археометрију, археотехнологију, геоархеологију и експерименталну археологију* у организацији Рударско-геолошког факултета у Београду и Археолошког института у Београду.

Стручни програм *Камен кроз њризму културног наслеђа*

Народни музеј организовао је 26. августа стручни скуп под називом *Камен кроз њризму културног наслеђа* у Регионалном центру за

стручно усавршавање у Чачку. Тема програма посвећена је материјалу који се користи од праисторије до данашњих дана, материјалу чија је структура *скривено благо* информација таложено миленијумима. Вишегодишња сарадња конзерватора Слободана Богојевића са СЕМ лабораторијом Рударско-геолошког факултета и професорком Кристином Шарић преточена је у организовање стручног програма посвећеног камену.

Лабораторија музеја у Чачку конципирала је програм у виду теоријског и практичног дела у сарадњи са проф. др Кристином Шарић, петрологом са Рударско-геолошког факултета у Београду и др Јосипом Шарићем, археологом са Археолошког института из Београда. Програм био је намењен стручњацима различитих профила који се баве заштитом културног наслеђа, али и ђацима, студентима и уметницима који желе да се боље упознају са лепотом и природом камена као инспирацијом за стварање уметничких дела.

Током својих предавања професорка Кристина Шарић представила је сажети приказ основних генетских типова стена и објашњења њиховог настанка кроз призму микроскопских проучавања која пружају посебан колорит јер откривају потпуно нови свет камена чије оптичке карактеристике и призори превазилазе научни значај и воде посматрача колико ка апстрактном, толико и према универзалној лепоти природе. Један део предавања био је посвећен примени петролошких проучавања у области истраживања и заштите културних добара израђених од камена. Практичан рад омогућио је полазницима да уз помоћ посебно припремљене збирке стена макроскопски препознају основне врста стена које се налазе у природи. Предавањем др Јосипа Шарића под називом *Камени корени цивилизације* обухваћен је приказ употребе камена као сировине за израду разних предмета од доњег палеолита до металних доба.

Изложбе

Конзерватори су учествовали у техничкој реализацији тематских изложби у организацији Народног музеја у Чачку, као и изложби других музеја, установа и удружења.

Током године Слободан Богојевић је у сарадњи са Александром Гојгић наставио са припремом и реализацијом изложбе у вези са презентацијом и заштитом античког наслеђа Града Чачка. Смештајући античку прошлост у уметнички контекст, изложба ће покрити низ тема са посебним акцентом на очувању античког наслеђа почев од археолошког локалитета, епиграфских споменика, уметничких и употребних предмета који припадају археолошкој збирци Музеја у Чачку.

Стручна пракса из области конзервације и рестаурације

Лабораторија за конзервацију и рестаурацију наставила је са организацијом стручне праксе из области конзервације и рестаурације за ученике III и IV разреда средње Уметничке школе из Чачка (смер *конзерватор културних добара*).

У периоду од фебруара до јуна ученица IV године Анастасија Рубаковић је под менторством Слободана Богојевића припремала матурски рад са темом *Конзервација одабраних металних предмета и коштаног материјала из археолошке збирке Народног музеја у Чачку*.

Конзерваторски третман обухватио је десет предмета који потичу са археолошких ископавања која су вршена током децембра 2019. године на локалитету *Пријевор - Чуљевина* у Чачку. Руководилац археолошких ископавања је Александра Гојгић, археолог - виши кустос Музеја у Чачку.

Израда матурског рада изведена је у сарадњи са професором Снежаном Добросављевић. Конзервација предмета извршена је под менторством Слободана Богојевића, вишег конзерватора Народног музеја у Чачку. Стручну помоћ у погледу археолошког контекста и интерпретације пружио је Вујадин Вујадиновић, археолог.

Сајт Музеја

Слободан Богојевић је током године технички координирао одржавање и ажурирање редизајнираног сајта уз консултације са осталим колегама из Музеја. Дизајн сајта је поверен Богданки Половини, фотографу и дизајнеру из Београда.

Текући послови

Конзерватори су током године били ангажовани на пословима у вези са ревизијом музејских збирки. Слободан Богојевић је био ангажован на административним пословима у секретаријату Музеја, као и на пословима у вези са јавним набавкама, односно Планом набавки.

БИБЛИОТЕКА МУЗЕЈА

Рад библиотеке Музеја одвијао се у отежаним условима због пандемије вируса корона. Од 15. марта до 15. јуна запослена Анђелија Чвркић је сходно препорукама радила у условима режима *рада од куће*. У том периоду обрађена је 151 монографска публикација, прегледано је 680 записа, ажурирана је и сређена за штампу инвентарска књига за монографске публикације, као и списак часописа који је унет у *ексел*

програм допуњен новим насловима. Омогућени су позајмица књига за кустосе из других библиотека, као и друга техничка подршка.

Уз помоћ једног запосленог лица са средњом школом (октобар – децембар) извршени су послови око физичког смештаја и припреме за обраду књига и часописа. Укупан број унетих публикација у електронску базу НИБИС коју Музеј користи је 550 од чега

је 455 добијено у текућој години (од тога иностраних разменом 35 и 1 поклоном). У 2020. години купљене су 94 књиге, разменом је добијено 204, поклоном 28, обрађено је 28 примерака сопствених издања и 95 примерака књига које су раније добијене и уведене ручно у књигу инвентара. Часописи добијени у 2020. години: 41 налов (17 иностраних - 25 годишта; 24 домаћих - 42 годишта). За разлику од књига који се за потребе специјалних библиотека обрађују по скраћеном поступку у библиотечком

програму НИБИС, часописи се уводе у картотеку и инвентарску књигу.

У оквиру размене публикација музејска издања су, као и до сада, послата на адресе установа у земљи и иностранству: *Зборник бр. 49* на 102 адресе у земљи и 54 у иностранству, *Кошуљица извезена* на 49, а *Фрајмненши о Чачку* на 13.

Набављене су полице за смештај књига у просторијама периодике и издвојени су часописи који нису у дугогодишњој употреби (ради смештаја нових и актуелних).

СТАЛНА ПОСТАВКА НАРОДНОГ МУЗЕЈА У ЧАЧКУ

У специфичним оловима рада због пандемије, Музеј је био у немогућности да редовно обавља своју делатност. То се нарочито одразило на рад са публиком. Ове године Музеј је посетило 3.700 посетилаца.

Посао је био сведен на спорадичне појединачне посете, званичне посете локалној самоуправи и институцијама у граду. Амбасадори Шпаније и Мјанмара и војни аташе Аустрије били су наши гости. Уобичајено велика посета школске популације је изостала.

ИЗЛОЖБЕ НАРОДНОГ МУЗЕЈА

У Галерији Народног музеја, у складу са епидемиолошком ситуацијом, отворене су три изложбе из сопственог програма, две гостујуће и две изложбе које су организовали појединци, организације и удружења из Чачка. Пратећи програм чинила су предавања, промоција књига и разговори. Галерију Народног музеја у Чачку је током 2020. године посетило 4.110 посетилаца.

Ишчезли свети минулих епоха

Изложба *Ишчезли свети минулих епоха* ауторке Биљане Чкоњевић, кустоса-палеонтолога, отворена је 12. марта 2020. године у Галерији Народног музеја. Изложбу је отворила др Биљана Митровић, палеонтолог Природњачког музеја из Београда. Посетиоци су могли да виде најстарије

предмете музејског фонда, необновљиве ресурсе природе који се чувају у Палеонтолошкој збирци музеја у Чачку. Изложено је преко 50 значајних фосилних остатака, од најстарије фауне палеозојске старости (трилобити, силурски граптолити познатији као исцртано камење у шкриљцима, ортоцераски одвијени главношци у кречњацима, мекушаци из мезозоика који су насељавали Динаридско море) до најкрупнијих сисара који су ходали низијом када су отекле и последње воде Панонског мора. Истражена је недокучива природа на основу трагова који су остали у стенама земљине коре као јединих докумената на основу којих је могуће извршити реконструкцију несталих светова. Изложба је била отворена до августа 2020. године.

Изложба на отвореном под називом *Анђички Чачак*

Као пратећи програм стручног скупа посвећеног *Римским шермама* 29. октобра постављена је изложба на Градском шеталишту под називом *Анђички Чачак*. Суграђани су на тај начин могли да се упознају са богатим античким наслеђем Чачка. Откриће терми и њено истраживање представљало је уједно и прво археолошко истраживање једног античког локалитета реализовано од стране Музеја у Чачку. На десет паноа презентовано

је девет античких локалитета које су археолози Музеја истражили на територији града.

Изложбе у организацији установа, појединаца, организација и удружења

- Изложба *Научни феномен крућа кроз народну традицију нашег краја* отворена је 5. марта у сарадњи са удружењем *Кликераши*.

- Годишња изложба фотографија фото-групе *Формајт* отворена је 13. августа.

- *Трајом зайиса*, изложба Мирка Ковачевића, отворена је 28. августа.

- XXX меморијал Надежде Петровић под називом *На ју!, на ју! Идемо на ју!* (сегмент изложбе) отворен је 3. октобра.

- Бијенале *Библиошјека - ошворена књија Балкана* са тематским оквиром *Разјраничења* отворен је 14. новембра.

Гостовање изложби Музеја из Чачка

У Музеју Рудничко-таковског краја 4. марта отворена је изложба *Кошуљица извезена*.

КУЛТУРНО-ПРОСВЕТНА ДЕЛАТНОСТ

Промоције, представљања публикација, изложбе

- Удружење „Чувари дела Вука Караџића” и Народни музеј Чачак организовали су 2. марта књижевну променаду *Следбеници Вука Караџића*.

- У Галерији музеја у Чачку Делфина Рајић је 27. августа представила *XLIX Зборник радова Народног музеја у Чачку*.

- Изложбу *Лучоноша Јанко Михаиловић Молер* отворила је Делфина Рајић 14. октобра

у Гучи и 23. октобра у Лучанима (у тамошњим Културним центрима).

- У Галерији музеја у Чачку 29. октобра одржан је састанак поводом Манифестације *Музеји за 10*.

- У Дому културе у Чачку Милош Тимоотијевић и Делфина Рајић одржали су 6. новембра предавање под називом *Рейке и необичне сцене у фреско-сликарству овчарско-кабларских манасирира* у организацији удружења *ИРМОС*.

ЗАХВАЛНИЦЕ

- *Blackbird* се захвалио на помоћи у организацији *Лешње школе сјраних језика 2019* године.

- *Завичајни музеј Пејровац на Млави*, обележавајући 20 година постојања, захваљује Народном музеју у Чачку на оствареној сарадњи.

- *Архизона* додељује захвалницу Народном музеју Чачак за подршку при реализацији пројекта *Млади чувари башиине*.

- Прва хуманитарна студентска фондација *Осмех на дар*, заједно са Канцеларијом за младе Чачак, захваљује Народном музеју Чачак за искрену и несебичну помоћ у остварењу циљева 15. *Новогодишње акције*.

КАДРОВИ

Филип Лазовић, дипломирани историчар, радио је у Музеју у периоду од 1. јула 2019. до 30. јуна 2020. године у оквиру стручне праксе Националне службе за запошљавање.

Станика Рвовић радила је на одређено време од 10. октобра 2019. до 11. јуна 2020. године на месту хигијеничара.

Анђела Котуровић, економски техничар, радила је у библиотеци Музеја на одређено време у периоду од 15. октобра до 15. децембра.

Стефан Радовановић, дипломирани информатичар, радио је у Историјском одељењу као документариста у периоду од 15. октобра до 15. децембра.

БИБЛИОГРАФИЈА РАДНИКА МУЗЕЈА

1. Katarina Dmitrović, „Hair Rings in Western Serbia. An Attempt on a Bronze Age Hairstyle Reconstruction”, In: *The Thracians and their Neighbours in Antiquity: Archaeology and History. Studies in Honor of Valeriu Sîrbu at his 70th Anniversary* (Ed. I. Căndea), Brăila 2020, 223-234.

2. Катарина. Дмитровић, „Шарнирска фибула из дворишта Гимназије у Чачку. Један неочекивани археолошки налаз”, *Архивика* 7-8/2019/2020, Универзитет у Београду, Филозофски факултет, Београд, 109-116.

3. М. Ljuština, К. Dmitrović, „Some Light in the Dark Ages: Remarks on Cultural Continuity during the Late Bronze and Early Iron Ages in West Morava Basin”, In: *Perspectives on Balkan Archaeology, volume 1* (Eds. М. Gavranović et al.), *Spheres of Interaction, Contacts and Relationships between the Balkans and Adjacent Regions in the Late Bronze/Iron Age* (13th – 5th century BCE), Proceedings of the conference held at the Institute of Archaeology, Belgrade 15-17 September 2017, Leidorf 2020, 177-188.

4. К. Dmitrović, М. Ljuština, „The Abundance Revealing Status? First Iron Age Princely Necropolises in Western Serbia and their Relation to the Common Funerary Practice”, *Mousaios XXIII, Bronze and Iron Ages in Eurasia: Rituals and Grave Goods as Possible Markers of the Social Identity of the Dead*, Proceeding of the 18th International Colloquium of Funerary Archaeology, Buzău (Romania) 17-20 of October 2019, (Ed.S. Matei), Buzău 2020, 103-113.

5. М. Ljuština, К. Dmitrović, „The Role of Amber in Forming the Social Identity of the Bronze Age Communities in Western Serbia Revealed through Funerary Practices”, *Mousaios XXIII, Bronze and Iron Ages in Eurasia: Rituals and Grave Goods as Possible Markers of the Social Identity of the Dead*, Proceeding of the 18th International Colloquium of Funerary Archaeology, Buzău (Romania) 17-20 of October 2019, (Ed. S. Matei), Buzău 2020, 159-172.

6. К. Dmitrović, М. Ljuština, „Vatinska kultura u zapadnoj Srbiji: tradicionalne postavke i činjenice u XXI veku”, *Crafting Pottery in Bronze Age Europe: the archaeological background of the CRAFTER project* (у штампи).

7. К. Дмитровић, „Археолошки локалитет Двориште Гимназије у Чачку – могућности презентације и стварност”, *Музеју* 7 (у штампи).

8. Гојгић Александра, Вујадиновић Вујадин, „Сондажна истраживања касноантичке меморије и некрополе у Пријевору (Чуљевина) 1977”, *Зборник радова Народног музеја XLIX*, Чачак, 2019, 7-25.

9. Aleksandra Gojgić, „Rimske terme u Čačku, novo poglavlje – 50 godina kasnije”, u: *ICOM (International council of museums Srbija) 11*, Beograd, 2020, 64-66.

10. Радивоје Бојовић, „Први светски рат у мемоарима Добросави Миленковића”, *Велики рај 1914-1918. у мемоарима и рајним дневницима*, Ниш, 2020.

11. Милош Тимотијевић, *Мисија „Халијарг” : рајна йројаџанда, бомбардовање српских йрадова и евакуација савезничких авијатичара 1943-1944. йогине* (Београд : Службени гласник, 2020).

12. Милош Тимотијевић, „Храбри” йарџи-зани и „зли чейници : сйудије о Србији у Друјом свейском рају (1941-1944), друјо издање, (Београд : Catena mundi, 2019)

13. Милош Тимотијевић, „Градски центар и архитектонско наслеђе социјализма: случај Чачка (1944-1990)”, *Архивекйура, урбанизам и умейносй : зборник радова. Међународна научна конференција Наслеђе социјализма* (Београд : Архив Србије ; [Љубљана] : Форум словенских култура, 2019), 147-198.

14. Милош Тимотијевић, „Југословенска војска у отаџбини и амерички авијатичари : пример спасавања и евакуација посаде авиона В-24 Либератор који је пао у село Ракова

поред Чачка”, *Зборник радова Народної музеја XLIX* (2019[шт. 2020]), 103-125.

15. Милош Тимотијевић, „Српска национална идеја – кратак преглед обликовања једног културног обрасца”, у: *Catena mundi : о националном идентитету Срба*. Књ. 4, пр. Бранимир Нешић (Београд : Catena mundi, 2020), 844-854.

16. Милош Тимотијевић, „Рецензија”, у: *Обреновићи у музејским и дружим збиркама Србије VI* (ур. Александар Марушић, Ана Ранковић), Горњи Милановац, 2020, 370-371.

17. Милош Тимотијевић, „[Рецензија] Публикација ‘Породица Надежде Петровић кроз 19. век’”, у: Драгана Божовић, *Породица Надежде Пејровић кроз 19. век* (Чачак : Уметничка галерија „Надежда Петровић”, 2020), 289.

18. Милош Тимотијевић, „[приказ књиге] Копаоник, Жупа, Расина, Трстеничка Морава: насеља, порекло становништва, обичаји (прир. Борисав Челиковић). Едиција „Корени. Српске земље. Насеља, порекло становништва, обичаји”. Службени гласник – САНУ,

Београд 2020, књ. 43, стр. 1096”, *Гласник етнографској институцији САНУ, LXVIII* (2), Београд, 2020, 503-505.

19. Милош Тимотијевић, „[приказ књиге] Коста Ст. Павловић. Дневник: 1930-1932, прир. Срђан Мићић, Наташа Милићевић. Београд: Историјски архив Београда, Институт за новију историју Србије, 2020.”, *Токови историје* 3, Београд, 2020, 314-316.

20. Милош Тимотијевић, „[прикази књига] Иван Степанович Јастребов, *Подаци за историју српске цркве и народа : из њених часописа*, пр. Борисав Челиковић, Службени гласник, Београд 2020; Иван Степанович Јастребов *Сџара Србија и Албанија : забелешке с њених часописа*, приређивање, редакција и поговор Борисав Челиковић [четврто издање], Службени гласник, Београд 2020, *Историјски часопис* LXIX, Београд, 2020, стр. 619-622.

21. Делфина Рајић, *Извештај о раду Народної музеја за 2019. годину, Зборник радова Народної музеја*, књ. XLVIX, Чачак, 2020, 169-187.

ПУБЛИКАЦИЈЕ

Зборник радова

1. *Зборник радова Народної музеја XLIX* (Чачак, 2019 [шт. 2020]), стр. 188.